

СРЕТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПРАГМАТИСТСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ Р.РОРТІ

Запропоновану Р.Рорті вільну інтерпретацію прагматизму, зокрема, інструменталізму Джона Дьюї, нещадно розкритикували в праці «Rorty and Pragmatism: The Philosopher Responds to His Critics» (1995) такі представники філософської спільноти, як Джеймс Гуїнлок, Тельма Левін, Френк Фаррел, Сьюзан Хаак, Чарльз Хартсхорн¹. Чого варте лише порівняння Т.Левіна його з «едіпальним сином» Дж.Дьюї [1, 48]. Більш ранню критику таких зловживань Р.Рорті можна знайти також в працях Томаса Александра, Річарда Бернштайна, Гері Бродскі, Джеймса Кеймбелла, Константіна Коленда та Ральфа Сліпера². Досить відомими є публікації з даної тематики Жана-Клода Вольфа³. Всіх їх об'єднує констатування неадекватності тлумачення та вибіркового використання ідей прагматистської традиції. Але по інший бік розміщуються статті та дослідники, які показують вже більш дружнє ставлення, яке, можливо, побудоване на уважнішому прочитанні та рефлексії думок Р.Рорті (Алан Малачовскі,

---

¹ Guinlock J. What Is the Legacy of Instrumentalism? Rorty's Interpretation of Dewey, p.72–90; Levine T.Z. America and the Contestations of Modernity: Bentley, Deporwey, Rory, p.37–49; Farrel F.B. Rorty and Antirealism, p. 154–188; Haak S. Vulgar Pragmatism: An Unedifying Prospect, p.126–147; Hartshorne Ch. Rorty's Pragmatism and Farewell to the Age of Faith and Enlightenment, p.16–28;

² Alexsander T. Richard Rorty and Dewey's Metaphysics of Experience // Southwest Philosophical Studies 5. – 1980. – P.24–35; Bershtein Richard J. Philosophy in the Conversation of Mankind // Review of Metaphysics 33. – 1980. – No.4. – P.745–775; Brodsky G. Rorty's Interpretation of Pragmatism // Transactions of the Charles S. Pierce Society 17. – 1982. – No.4. – P.311–338; Campbell J. Rorty's Use of Dewey // Southern Journal of Philosophy 22. – 1984. – No.2. – P.175–187; Kolenda K. Rorty's Dewey // Journal of Value Inquiry 20. – 1986. – P.84–95; Sleeper R., «Rorty's Pragmatism: Afloat in Neurath's Boat, But Why Adrift?», Transactions of the Charles S. Pierce Society 21, No.1 (1985), P.9–20.

³ Вольф Ж.-К. Прагматизм с методом или без такового? Рорти versus Дьюи / Ж.-К.Вольф; пер с англ. Ю.Хубер и Р.Хестанова // Логос. – 1996. – №8. – С.190–205.

Колін Купмен, Кен МакКлілленд, Деніель Конвей, Алан Малачовскі, Крістофер Вонаріл, Ігор Джогадзе, Наталія Юліна та ін.)⁴. Мабуть, коли справа стосується філософії Р.Рорті, то на однозначність та вичерпність годі й сподіватися. Недарма існує підозра, що праці цього мислителя є «більш впливовими, ніж зрозумілими» [2, 2]. Очевидним лишається один факт: всі зацікавлені творчістю Р.Рорті, як апологети, так і критики, намагаються виокремити його бачення прагматизму від «класичного прагматизму», який зароджується в працях Ч.Пірса й В.Джеймса і ненадовго розквітає в Дж.Дьюї. Тому критики найчастіше вживають такі дефініції, як «неопрагматизм», «постмодерністський прагматизм» або просто «прагматизм Рорті».

Р.Рорті доклав багато зусиль, значно більше, ніж будь-який інший сучасний філософ, щоб знову оживити цю філософську традицію та викликати до неї світовий інтерес. З історії відомо, що в 1920-ті роки прагматизм, не змігши включитися в загальний потік аналітичної філософії, впадав в затьяжну кризу, яка б могла суперечити закономірній його розпад, якби не з'явилася лінгвістична філософія. Серед її положень можна вирізнити такі: плюралізм мовних ігор та думка про неможливість універсальної мови науки, відмова від пріоритету логічної мови щодо буденної, розгляд мови як дії, увага до практичного впливу тверджень та фраз та ін. Такі твердження у вмілому виконанні цілком можливо було звести до положень прагматизму. Цю важку та відповідальну роботу першим виконав Віллард ван Орман Куайн, який переорієнтував прагматизм з вивчення досвіду на вивчення мови та залучив до його проблематики логічний аналіз, відтак перетворив його на форму аналітичної філософії. Саме тоді почали говорити про «неопрагматизм». Цей термін цілком доречний також для позначення прагматистського характеру концепцій аналізу таких мислителів, як Дональд Девідсон,

---

⁴ Malachowski A. Richard Rorty. – Princeton, 2002.; Koopman C. Pragmatism as a Philosophy of Hope: Emerson, James, Dewey, Rorty // *Journal of Speculative Philosophy* 20. – 2006. – No.2. – P.106–16; McClelland K. John Dewey and Richard Rorty: Qualitative Starting Points // *Transactions of the Charles S. Pierce Society* 44. – 2008. – No.3. – P.412–45; Conway D. Of Depth and Loss: The Peritropaic Legacy of Dewey's Pragmatism // *Dewey Reconfigured: Essays on Deweyan Pragmatism*, eds. Casey Haskins and David I. Seiple. – SUNY Press, 1999. – P.221–248; Джогадзе И. Неопрагматизм Рорти. – М, 2001; Юлина Н. Постмодернистский прагматизм Ричарда Рорти. – Долгопрудный, 1998.

Вілфрід Селларс, Томас Кун, Пол Фейерабенд, творчість яких Р.Рорті ставив дуже високо, адже з їх допомогою він зміг стати постаналітиком. Однак він не був справжнім «неопрагматистом» у цьому сенсі. Крім того, коли намагаєшся розібратися в його творчості, приходиш висновку, що його ідеї багато в чому були співзвучні постмодернізму, хвиля якого в 1970-ті роки докотилася до американського континенту. Це – недовіра до об'єктивних та всезагальних теорій, деконструкція теорії відповідності, акцент на «приватному» прочитанні тексту, першість метафоричного смислу т.ін. Його інтерпретація ідей Жака Дерріда, Мішеля Фуко та Жана Франсуа Ліотара така ж вибіркова та «авторська», як і представників «класичного прагматизму». Але, безперечно, найбільше його надихала сміливість та стиль їхніх творів. На основі критики аналітичної традиції та прищеплень ідей континентальної філософії (не тільки постмодерністів, але й М.Гайдеггера, Ф.Ніцше та Г.Гегеля) він переописав та реконтекстуалізував прагматизм і розставив оригінальні акценти в творчості Дж.Дьюї та В.Джеймса, і навіть Ч.Пірса.

З огляду на все сказане, досить цікаво та важливо окреслити неортодоксальне, постпрагматистське бачення Р.Рорті ролі та призначення прагматизму (у філософії взагалі та його творчості зокрема) через переосмислення філософської спадщини Ч.Пірса, Д.Дьюї та В.Джеймса.

* * *

У листі 1974 р., Р.Рорті припускає, що вдале описування, мікс історичного та технічного аналізу, позбавить нас традиційних філософських проблем, які більше не потребують уваги філософів: «терапевтичний позитивізм, оздоблений історизмом і *Schwarmerei*» [3, 197]. З цієї думки згодом народжується праця «*Philosophy and the Mirror of Nature*» (1979), а згодом колекція есе, написаних у період з 1972 по 1980 роки та об'єднаних у «*Consequences of Pragmatism*» (1982). В них викладаються основні засади його прагматизму та яскраво описується заслуги його попередників з цеху. Але залишається цікаве та маловивчене питання: коли Р.Рорті почав цікавитися цією традицією?

Есе, написані Р. Рорті до виходу в світ праці «*Philosophy and the Mirror of Nature*», такі як «*Recent Metaphilosophy*» (1961), «*The Limits of Reductionism*» (1961), «*Realism, Categories, and the 'Linguistic*

Turn'» (1962), дуже важливі для розуміння фундаменту його філософської орієнтації. Цей шматок ілюструє те, як плеяда його «метафілософських» інтересів початку 1960-х років, доставши своє місце у праці «The Linguistic Turn» (1967), була згодом значно радикалізована в критиці картезіансько-кантіанської концепції філософії у праці «Philosophy and the Mirror of Nature». Якщо коротко, то на передньому плані цієї зацікавленості стояла заклопотаність Р.Рорті щодо визначення та розрізнення корисних і марних відповідей на так звані філософські глухі кути, а також намагання узгодити способи виходу з них в разі залучення інших традицій.

У ранній орієнтації Р.Рорті вражає його чітке небажання розглядати так званий провал філософії у пропозиції довгострокових вирішень традиційних проблем як привід для розпачу. Ця фундаментальна позиція робить прагматизм дуже привабливим для нього вже тоді. Результатом реагування прагматистів є переміщення функції філософії від погоні за істиною на зосередженні просто на створення умов, за яких спілкування можливе. Те, що відрізняє прагматичну відповідь та оберігає її від редукціонізму, – це можливість філософів змінити правила, яку молодий Р.Рорті розглядає скоріше як прогрес, ніж регрес. Іншими словами, його тішить, що прагматисти «розуміли, що продовжити спілкування означає виграти гру» [5, 302]. Саме тому всі вони можуть запропонувати «пораду про те, що має бути зроблено, щоб лишитися в діалозі» [6, 111].

Найбільше молодого Р.Рорті приваблює у Ч.Пірсі та Дж.Дьюї те, що замість того, щоб зневіритися у філософській здатності змінити правила, вони зайняли позицію, за якою філософія – найбільша гра з усіх, оскільки ця гра змінює правила. Натякаючи на поняття, яке з'являється в його власній думці майже після трьох декад як «редекрипція», Р.Рорті так пояснює висновок, описаний цими метафілософами: «Оскільки будь-які метафізичні, епістемологічні та аксіологічні аргументи можуть бути переможені пере-означенням (redefinition), нічого не залишається, окрім як встановити силу обставин і вивчити власне процес цього пере-означення» [5, 301].

Важливо зауважити, що спершу Ч.Пірс займав найбільш важливе, серед прагматистів, місце в працях майбутнього американського бунтаря, незважаючи на загальне обговорення в них Дж.Дьюї і В.Джеймса. Крім того, що Р.Рорті цікавив так званий «не-реалістичний підхід до знання» Ч.Пірса, його приваблювала тоді й концепція

«класичного прагматизму» цього філософа, яка фактично мислилася нероздільно з аналітичною традицією. Отже, можна припустити, що в особі філософії Ч.Пірса Р.Рорті тоді міг побачити своєрідний «місток» до інших шкіл та традицій, зокрема пізньої творчості Л.Вітгенштайна. Так, він зауважує, що «для Пірса достовірність знання ніколи не може стати відправною точкою дослідження, але його смертельним кінцем може» [4, 316]. Наголошуючи на релевантності Ч.Пірса до аналітичної філософії, Рорті починає будувати фундамент для релевантності прагматизму. Однак на той час мислителями, до яких він звертається, щоб розвинути цей аргумент в названому напрямі, були Віллард Куайн, Мотрон Вайт, Вілфрід Селларс, Рудольф Карнап, Нельсон Гудмен та інші, а не В.Джеймс і Дж.Дьюї.

Однак ставлення до філософії Ч.Пірса змінилося разом зі зміною ставлення Р.Рорті до всієї аналітичної традиції. Так, наявне в есе «Pragmatism, Relativism and Irrationalism» (1979) порівняння себе з В.Джеймсом та Дж.Дьюї, а не Ч.Пірсом, дозволяє Р.Рорті повернути прагматизм проти аналітичної філософії. Тут же він, поперше, попереджає про «тенденцію захвалювання Пірса», за те, що той розвинув «варіації логічних понять та варіації технічних проблем (такі як проблема умовних висловлювань, що суперечать фактам), запозичених логічними емпіристами», й за «розмову про загальну теорію знаків» [7, 160–161]. По-друге, називає його «найбільшим Кантіанцем» за підтримку ним історичного обмеження для філософського дослідження, а саме – за переконання, що «філософія дала нам всеохоплюючий а-історичний контекст, в якому можна визначити правильне місце і ранг усіх інших видів дискурсу». Нарешті, зауважує, що його внесок до прагматизму полягав лише в тому, що він «просто дав прагматизму ім'я і стимулював Джеймса» [Там же]. Хоча пізні праці Р.Рорті містять легкі натяки на Ч.Пірса, але йому більше ніколи не надається важливого місця⁵. Віднині «духовним вчителем» для Р.Рорті стає Дж.Дьюї [8, 46].

У «Philosophy and the Mirror of Nature» звеличуються три

---

⁵ Так, він полюбляв використовувати Пірсове поняття «переконання» як звичку дії (див., наприклад, у праці «Objectivity, Relativism, and Truth: Philosophical Paper, vol. 1», р. 93, 118). У декількох есе пізнього періоду Пірсу приділяється трохи більше уваги: «Dewey Between Hegel and Darwin» // Truth and Progress: Philosophical Paper, vol.3, p.290–306; «Two Meaning of 'Logocentrism': A Reply to Norris» // Essay of Heidegger and Others: Philosophical Paper, vol.3, p.107–118.

філософи – Дж.Дьюї, Л.Вітгенштайн і Мартін Гайдеггер – за те, що їх пізня творчість «скоріше терапевтична, ніж конструктивна, скоріше наставницька, ніж систематична» [9, 5]. З них Дж.Дьюї, як засновник прагматизму – найменш суперечливий вибір. Однак, це може здивувати, якщо згадати, що філософія останнього пішла в забуття задовго до публікації «Philosophy and the Mirror of Nature» і через це сам Дж.Дьюї зовсім не належав тоді до категорії «інтелектуальних героїв», навіть в Америці. Однак для Р.Рорті «Дьюї був філософом, який найбільш чітко і відверто відкинув спільну мету греків та німецький ідеалістів (точна репрезентація справжньої природи реальності) на користь мети політичного характеру – побудови вільних суспільств та усестороннього розвитку особистостей у них» [10, 49]. Саме тому він є найбільш корисною і найбільш визначною постаттю у філософії ХХ століття.

У двох статтях «Overcoming the tradition: Heidegger and Dewey» та «Dewey's Metaphysics» [7, Chs 3, 5] Р. Рорті окреслює свою інтерпретацію ідей Дж.Дьюї⁶. Перша стаття виокремлює схожості та відмінності між Дж.Дьюї та М.Гайдеггером, яких, на його думку, об'єднує усвідомлення необхідності «деструкції історії західної онтології», але розрізняє «вкрай різне розуміння того, що, можливо, замінить 'онтологію'» [7, 42]. Дж.Дьюї змальований як мислитель, хто «розумів епістемологічні проблеми модерної філософії як пристосування старих метафізичних припущень до нових умов» [7, 44]. Разом з М.Гайдеггером він розглядається, як той, хто має бажання звільнитися від цих допущень, а також хто знайшов «шлях побачити речі, які віднесли б нас далеко за межі світу історичистського філософування, котре вдалося Гегелю» [7, 53]. Дж.Дьюї знайшов те, до чого він прагнув, каже нам Р.Рорті: він здійснив розворот «від філософії як особливій діяльності до звичайного світу – проблем чоловіків та жінок», відкинув розрізнення, які філософська традиція розвинула [7, 53].

Джеймс Гуінлок разом з іншими критиками наголошували, що Дж.Дьюї ніколи не відкидав метафізику цілком і що його метафізичні

---

⁶ Крім того, філософії Дж.Дьюї присвячено такі есе Р.Рорті, як «Pragmatism as Romantic Polytheism», «Dewey Between Hegel and Darwin» // *Truth and Progress: Philosophical Papers, Volume 3*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998.), p.290–306, «Kant vs. Dewey: The Current Situation of Moral Philosophy» // *Philosophy as Cultural Politics: Philosophical Papers, Volume 4*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), p.183–202.

погляди, зокрема в праці «Досвід і природа», становлять потужне джерело для приваблювання багатьох прагматистів [1, 77–78]. Стаття «Dewey's pragmatism» Р.Порті зосереджена на обговоренні саме цього твердження. Він з самого початку зазначає, що Дж.Дьюї мав намір ефективніше переінтерпретувати працю «Досвід і природа», «змінивши головну назву так само, як і предмет вивчення, з *Досвіду і природи* на *Природу та культуру*» [7, 72]. Така переінтерпретація асимілює працю з «історією ідей», а не з «жанром, який охоплює головні книги: *Метафізику* Аристотеля, *Етику* Спінози, *Світ та Індивідуальності* Ройса та інші прагматисти» [7, 72]. А далі: «За такої асиміляції, книгу можна розглядати не як «емпіричну метафізику», а як історико-соціологічне дослідження культурного феномену під назвою «метафізика». Вона може розглядатися як ще одна версія полемічної критики традиції, запропонованої в *Реконструкції у філософії* та *Пошуку достовірності*» [7, 73].

Порті відкрито визнає, що здебільшого Дж.Дьюї не подобалася ця асиміляція, але це пояснюється симптомом розриву філософської особистості останнього: «На краще або гірше, він *хотів* створити метафізичну систему. Протягом його життя він коливався між терапевтичною позицією у ставленні до філософії та іншою відмінною позицією, за якою філософія повинна стати «науковою» та «емпіричною» й розробити щось серйозне, систематичне, важливе і конструктивне. Дж.Дьюї іноді описує філософію як культур-критику, але він ніколи цілковито не думав про себе як непроханого радника, терапевта чи інтелектуального історика» [7, 73]. Отже, Р.Порті помічає коливання Дж.Дьюї між Г.Гегелем та Дж.Локком. Адже Дж.Дьюї «помилково» вважав, що для остаточного подолання «платонізму» потрібно виробити нову «теорію досвіду» або «систему природи», прагматизм. Саме тут, на думку Р.Порті, Дж.Дьюї припускається тієї самої помилки, що й В.Джеймс і Ч.Пірс, які намагалися виділити щось позитивне в предметі посткласичної філософії. Саме тому він застосовує притлумлені поняття «родові риси буття», «закони природи» та «науковий метод». Зі свого боку, Р.Порті активно підтримує «методологічний анархізм» Пола Фейєрабенда, оскільки для нього формулювання жорстких методологічних норм спричинює скоріше блокування, ніж розчищення шляху до прогресивного дослідження. І хоча здається, що «це вороже ставлення американського філософа до наукового методу віддаляє його від

«автентичного» прагматизму Пірса, Джеймса і Дьюї», насправді, як зазначає І.Джохадзе, Р.Рорті намагається довести, що «методологічний анархізм не тільки не суперечить ідеології прагматизму, але й незмінно впливає з неї, створює, поряд з антифундаменталізмом, історичизмом і критичним неприйняттям догм метафізики, «квінтесенцію» прагматистської філософії» [11, 63]. Тому поняття «науковий метод», на думку Р.Рорті, взагалі може бути викреслено з робіт Дж.Дьюї: «Щоправда, Дьюї багато говорив про привнесення у філософію «наукового методу», але він ніколи не пояснював, в чому саме полягає цей метод і що саме він мав би додати до традиційних чеснот інтелектуала: допитливості, відкритості та здатності до діалогу» [12, 21].

Як бачимо, Р.Рорті доводить, що надії Дж.Дьюї на «філософську метафізику», на щось вище, більш «серйозне, систематичне, важливе та конструктивне», ніж «культур-критика» були жалюгідними, навіть у його власному висвітленні: «Малоймовірно, що ми побачимо в *Досвіді та природі*, щось, що може бути назване „метафізикою досвіду“ як протилежність до терапевтичного трактування традиції – на основі того, що власний погляд Дьюї на природу та функцію філософії робить це неможливим» [7, 73]. Тому «натуралістичну метафізику» Дж.Дьюї та його «метафізику досвіду» Р.Рорті пропонує вважати рештками уявлення І.Канта про те, що критика культури вимагає філософської бази.

Справді, Р.Рорті вибірково поставився до творчості Дж.Дьюї, і вчинив так не перший. Варто погодитися з виваженою думкою І.Джохадзе, що для Р.Рорті головною цінністю була експериментально-критична настанова думки, а саме те, що «Дьюї показав, що філософія здатна успішно розвиватися та удосконалюватися, уникаючи метафізичних „дуалізмів і псевдопроблем“, що її соціокультурна місія не вичерпується так званим „пошуком достовірності“» [11, 64].

У дуже цікавій статті «Of Depth and Loss: The Peritropaic Legacy of Dewey's Pragmatism» Даніель Конвей описує особливий шлях прочитання Р.Рорті філософського минулого поняттям «peritropaic criticism» (якщо виходити з грецького слова «περιτροπή», то можна перекласти це поняття як «обернена критика»), коли він «відвертається від домінуючої традиції у філософії» і тим самим піддає самого Дьюї «критичному перевірюванню, тому, що пропонує іншим» [13, 223], тобто способу заохочення критиків досліджувати розуміння

того, чим прагматизм, в даному разі, є для самих прагматистів. Д.Конвей був занепокоєний, що різновид прагматизму Р.Рорті, приписував Дж.Дьюї, стосується власне не Дьюї, що він виникає з «різноманітних скетчів Рорті, і має підозрілу схожість з самим Рорті» [13, 222]. Отже, перетворюючи прагматизм Дж.Дьюї на свій власний, Р.Рорті робить те, що, за Д.Конвеем, є «особливим гамбітом»: «Він здійснює іманентну, обернену критику прагматизму Дьюї. Тому він заперечує метафізичний бік мислення Дьюї, але тільки від імені власного антиесенціалізму Дьюї. Відтак Рорті зберігає прагматизм Дьюї шляхом реабілітації нібито фатальної напруженості між його вібруючим експерименталізмом та його ретроградним метафізичним бажанням. Він „оздоровлює” цю напруженість за допомогою оркестрування колізії між цими цілями, які, своєю чергою, дають послідовну антиметафізичну інтерпретацію прагматизму Дьюї» [13, 226]. У цій «антиметафізичній інтерпретації» метафізичне бажання Дж.Дьюї підпорядковано його більш значній меті: «Змалювати культуру, що не продовжуватиме породжувати нові версії старих проблем, тому що вона більше не буде розрізняти Істину, Благо та Красу, які породжує ці проблеми» [7, 86].

Як бачимо, Таким чином, після 70-х років Ч.Пірсу Рорті відводить другорядну роль, а Дж.Дьюї всіляко шанує, наскільки це можливо у нього, але яке місце відводиться ним В.Джеймсу!? Цікаво, що у праці «Philosophy and the Mirror of Nature» останній згадується хоча й прихильно, але в основному дуже мимохідь: у «Consequences of Pragmatism» В.Джеймс стає більш помітним, але все одно стоїть майже завжди поряд з Дж.Дьюї⁷. Тому дуже важко, а інколи неможливо, відділити його індивідуальний внесок у творчість Р.Рорті.

У есе «Pragmatism, Relativism and Irrationalism» Р.Рорті стверджує, що «прагматизм – це просто антиесенціалізм до понять типу „істина”, „пізнання”, „мова”, „мораль” та схожі об’єкти філософського теоретизування», і прямо посилається, в даному випадку, на

---

⁷ Глибоке залучення думок В.Джеймса у Р.Рорті не буде аж до «Religious Faith, Intellectual Responsibility, and Romance» // *Philosophy and Social Hope*, p.148–67; крім того, варто звернути увагу на есе «Pragmatism as Romantic Polytheism» // *The Rorty Reader* (ed. by Christopher J.Voparil and Richard Bernstein; Wiley-Blackwell, 2010), p.445–455. Значення особистості Джеймса обговорюється у відношенні до Девідсона в есе «Pragmatism, Davidson, and Truth» // *Objectivity, Relativism, and Truth. Philosophical Paper: Volume I*, p.126–150.

розуміння «істинного» В.Джеймсом як того, що є «благом в сфері переконань» [7, 162]. І тому, на думку Р.Рорті, не має жодної користі казати, що істинність речень – це «відповідність реальності», адже турбуватися треба не про цю реальність, а про «те, що ‘робить’ їх істинними» [7, xvi]. Справді, В.Джеймс у своїй праці «Pragmatism and The Meaning of Truth» говорить нам: «„Істинне”, якщо дуже стисло, – це лише зручне і доцільне (expedient) в способі нашого мислення, так само як „справедливе” – це лише зручне і вигідне (expedient) в способі нашої поведінки» [14, 106]. Незважаючи на критику такого погляду на істину Бертраном Расселом⁸, Р.Рорті навіть не намагається виправдати його, вказуючи на тонкі технічні недоліки расселівської критики, і не висуває радикально переглянутого підходу до істини. Насправді він сміливо проголошує те, що, як він вважає, має бути фундаментальною ознакою прагматичної теорії істини (антиесенціалізм), звеличує переваги цієї теорії та надає їй присмаку сучасності в дебатах проти доктрини реалізму.

Проте головна заслуга Дж.Дьюї разом з В.Джеймсом полягає в тому, що вони натякнули нам на питання, що те, як «наше життя може бути змінене за такого погляду на істину» [7, 175], а вже чи буде воно змінене саме так, то невідомо, адже багато залежить від випадковості.

Отже, Р.Рорті почав цікавитися прагматизмом ще на ранньому етапі своєї творчості, де на першому місці стояв Ч.Пірс як класичний прагматист, чії припущення і підхід найбільш відповідали аналітикам. Прийнявши рішення відродити прагматизм, він переглядає свій погляд і відкидає можливість виходу аналітичної філософії з кризи за допомогою концепцій аналізу лінгвістичної філософії, навіть якщо вони мають неопрагматистський характер. У підсумку Р.Рорті виходить за межі як аналітичної, так і прагматистської традиції, вільно поводяться з інтелектуальним минулим. Пізніші описи Дж.Дьюї та В.Джеймса насправді все більше мали вигляд портретів самого Р.Рорті, адже він ніколи не вважав за потрібне сліпо наслідувати приклади цих філософів. Тому, на нашу думку, його прагматизм – це постпрагматизм, не в сенсі радикального несприйняття

---

⁸ Див. Рассел Б. История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями / Науч. ред. В.В.Целищев. – Новосибирск: Сибирское университетское издательство, 2001. – Гл. XXIX. Вильям Джеймс.

та відкидання філософської системи «класичного прагматизму», а в сенсі її критичного переосмислення, переопишування її термінології з подальшою можливістю об'єднання з обраними ідеями континентальної філософії і неопрагматистських концепцій аналізу та переміщення в інший контекст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rorty and Pragmatism. The Philosopher Responds to His Critics / [Ed. by H.J.Saatkamp]. – Nashville, 1995. – 276 p.
2. *Malachowski A.* Richard Rorty / A. Malachowski. – Princeton: Princeton University Press, 2002. – 203 p.
3. *Gross N.* Richard Rorty: The Making of an American Philosopher / N.Gross. – Chicago: University of Chicago Press, 2008. – 390 p.
4. *Rorty R.* Realism, Categories, and the «Linguistic Turn» / R.Rorty // *International Philosophical Quarterly*. – 1962. – Vol.2. – No.2. – P.307–322.
5. *Rorty R.* Recent Metaphilosophy / R.Rorty // *Review of Metaphysics*. – 1961 – Vol.15. – №2. – P.299–318.
6. *Rorty R.* The Limits of Reductionism / R.Rorty // *Experience, Existence, and Good* / [ed. by I.C. Lieb]. – Carbondale: Southern Illinois University Press, 1961. – P.100–116.
7. *Rorty R.* Consequences of Pragmatism / R.Rorty. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1982. – 238 p.
8. *Рорти Р.* Образование без догмы / Р.Рорти // *Диалог – США*. – 1990. – №44. – С.44–47.
9. Рорти Р. Философия и зеркало природы / Р.Рорти; [пер. с англ., науч. ред. В.В.Целищев]. – Новосибирск: Изд. Новосибирского ун-та, 1997. – 320 с.
10. *Rorty R.* Philosophy and Social hope / R.Rorty. – London: Penguin, 1999. – 320 p.
11. *Джохадзе І.Д.* Неопрагматизм Рорти / Р.Рорти. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.
12. *Рорти Р.* Релятивизм: найденное и сделанное / Р.Рорти // *Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст: Сборник / Рос. акад. наук, Ин-т философии; [составитель А.А.Сырдеева; отв. ред. А.Рубцов]*. – М.: Фонд «Традиция», 1997. – С.11–44.
13. *Conway D.* Of Depth and Loss: The Peritropaic Legacy of Dewey's Pragmatism / D.Conway // *Dewey Reconfigured* / eds. by C.Haskins & D.Seiple. – New York: State University of New York Press, 1999. – P.221–248.
14. *James W.* Pragmatism and The Meaning of Truth / W.James. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 320 p.

А.О.Сень. Єретичне переосмислення прагматистської традиції Р.Рорти.

У статті досліджуються особливості неортодоксального погляду Р.Рорти на важливе призначення прагматизму та на творчість його «класичних» представників (Ч.Пірс, Дж.Дьюї, В.Джеймс). Незважаючи на переважно негативне оцінювання більшості критиків, пропонуємо поглянути на інтерпретацію Р.Рорти філософії зазначених мислителів через призму його власної постмодерністсько-прагматистської методології. Дано також аналіз ранніх есе Р.Рорти, які важливі для розуміння причин прояву інтересу до філософії прагматизму. Пояснюється, чому рортівський варіант прагматизму можна вважати «постпрагматизмом».

Ключові поняття: прагматизм, Р.Рорти, переопис (редекрипція), антиесенціалізм, історизм, постпрагматизм.

Сень А.А. Єретическое переосмысление прагматистской традиции Р.Рорти.

В статье исследуются особенности неортодоксального взгляда Р.Рорти на важное назначение прагматизма и на творчество его «классических» представителей (Ч.Пирс, Дж.Дьюи, У.Джеймс). Несмотря на преимущественно негативную оценку большинства критиков, предлагаем взглянуть на интерпретацию Р. Рорти философии вышеуказанных мыслителей через призму его собственной постмодернистско-прагматистской методологии. Представлено также анализ ранних эссе Р.Рорти, которые важны для понимания причин проявления интереса к философии прагматизма. Объясняется, почему рортіанский вариант прагматизма можно считать «постпрагматизмом».

Ключевые слова: прагматизм, Р.Рорти, переописание (редескрипция), антиэссенциализм, историзм, постпрагматизм.

Sen' A.O. Heretical rethinking of pragmatic tradition of R.Rorty.

The article deals with the features of unorthodox view of Richard Rorty on important value of pragmatism and on art of its «classical» representatives (C.Pierce, J.Dewey, W.James). Despite the negative assessment of the majority of critics, the author proposes to examine the R.Rorty's interpretation of philosophy of the above thinkers through the prism of his own postmodern-pragmatic methodology. The analysis of R.Rorty's early essays, which are important for understanding the causes of the emersion of interest in the philosophy of pragmatism, is presented. It is explained why Rorty's variant of pragmatism can be regarded as «postpragmatism».

Key words: pragmatism, R.Rorty, redescription, antiessentialism, historicism, postpragmatism.